

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ
кафедра цивільно-правових дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	D БІЗНЕС, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПРАВО
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	D8 ПРАВО
РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	Перший (бакалаврський)
ФАКУЛЬТЕТ	Соціально-гуманітарний

Біла Церква-2025

Робоча програма з навчальної дисципліни «Земельне право» / Укладач
О.І.Настіна. Біла Церква: БНАУ, 2025. 26 с.

Розробник: О.І.Настіна, канд. юрид. наук, доцент

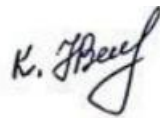
Робочу програму затверджено на засіданні кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Протокол № 1 від 15 серпня 2025 р.)

Завідувач кафедри цивільно-
правових дисциплін, доцент

Анна ПАХОМОВА

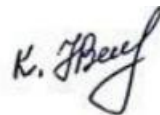
Гарант ОП, доцент

Інна КОВАЛЬЧУК

Схвалено методичною радою соціально-гуманітарного факультету
(Протокол № 1 від 26.08.2025 р.)

Голова методичної ради, доцент

Інна КОВАЛЬЧУК

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	5
3. КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ D8 «ПРАВО»	5
4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	5
5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
6. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ	7
7. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
7.1. Лекції	8
7.2. Практичні заняття	12
7.3. Самостійна робота	16
7.4. Орієнтовна тематика індивідуальних та групових завдань	19
8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ	20
9. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	20
10. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	20
11. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	20
12. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ	21
13. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	22

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

За планом 2025-2026 навчального року на вивчення дисципліни «Земельне право» для денної та заочної форми навчання передбачено 150 академічних годин (5 кредитів ECTS), у т.ч. аудиторних – 56 годин (лекції – 28 практичні заняття – 28), самостійна робота студентів – 94 години, з яких на підготовку і захист індивідуального науково-дослідницького завдання виділено 4 год.

Опис навчальної дисципліни за показниками та формами навчання наведено у таблиці:

Найменування показників	Шифр та найменування галузі знань, спеціальності, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 5	Галузь знань D БІЗНЕС, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПРАВО	Основна	
Змістових модулів – 3	Спеціальність D8 ПРАВО	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – проект за вибором здобувача вищої освіти		3-й	3-й
Загальна кількість академічних годин – 150		Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи здобувача 7.		5-й	5-й
	Перший (бакалаврський)	Лекції	
		28 год.	6 год.
		Практичні	
		28 год.	6 год.
		Самостійна робота (у т.ч. на виконання ІНДЗ)	
		94 год.	138 год.
		Підсумковий контроль: іспит	

Мета вивчення дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти системи земельно-правових поглядів і знань, навичок застосування земельного законодавства, підвищення рівня свідомості та еколого-правової культури, можливостей оволодіти тенденціями практики застосування земельного законодавства.

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Підґрунтям для ефективного оволодіння навчальною дисципліною є попереднє опанування дисциплін юридичного спрямування таких як: «Цивільне право», «Адміністративне право», «Трудове право», тощо.

3. КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ D8 «ПРАВО»

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

РН 14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.

РН.15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

РН.18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи

РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях

РН 23. Застосовувати норми земельного, аграрного та екологічного законодавства для вирішення складних спеціалізованих задач у сфері природокористування та господарської діяльності

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО»

Змістовий модуль 1. Земельне право в правовій системі України Основні правові інститути

Тема 1. Земельне право в правовій системі України

Тема 2. Джерела земельного права

Тема 3. Правове забезпечення земельної реформи.

Тема 4. Правові режими всіх категорій земель

Змістовий модуль 2. Права на землю

Тема 5. Право на земельну частку (пай).

Тема 6. Види прав на землю

Тема 7. Право власності на землю

Тема 8. Набуття та припинення права власності на земельні ділянки

Тема 9. Право землекористування

Тема 10. Обмеження та обтяження прав на землю

Змістовий модуль 3. Регулювання земельних правовідносин органами влади

Тема 11. Планування використання земель

Тема 12. Економіко-правовий механізм у галузі використання, охорони та відтворення земель.

Тема 13. Правова охорона земель

Тема 14. Юридична відповідальність у земельному праві України

Тема 15. Захист земельних прав

6. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розподіл годин за темами

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	всього	у тому числі					всього	у тому числі				
		л	п	лб	інд	СР С		л	п	лб	інд	СРС
Змістовий модуль 1. Земельне право в правовій системі України. Основні правові інститути												
Тема 1	10	2	2			6	11		1			10
Тема 2	10	2	2			6	11	1				10
Тема 3	10	2	2			6	11	1				10
Тема 4	10	2	2			6	11		1			10
Разом за модуль 1	40	8	8			24	44	2	2			40
Змістовий модуль 2. Права на землю												
Тема 5	6		2			4	10					10
Тема 6	10	2	2			6	11		1			10
Тема 7	8	2	2			4	11	1				10
Тема 8	14	2	2			10	11	1				10
Тема 9	10	2	2			6	10					10
Тема 10	12	2				10	11		1			10
Разом за модуль 2	60	10	10			40	64	2	2			60
Змістовий модуль 3. Регулювання земельних правовідносин органами влади												
Тема 11	10	2	2			6	9	1				8
Тема 12	10	2	2			6	9	1				8
Тема 13	10	2	2			6	9		1			8
Тема 14	10	2	2			6	8					8
Тема 15	10	2	2			6	7		1			6
Разом за модуль 3	50	10	10			30	42	2	2			38
Всього годин	150	28	28	–	–	94	120	6	6			138

Примітка: л – лекції, п – практичні заняття, ср – самостійна робота студентів, в т.ч. індивідуальні завдання.

7. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

7.1. Лекції

Тема і зміст лекції	К-ть годин
Змістовий модуль 1. Земельне право в правовій системі України. Основні правові інститути	
Тема 1. Земельне право в правовій системі України Поняття земельного права. Юридична природа земельного права України. Принципи земельного права України. Методи в земельному праві України. Система і структура земельного права України. Співвідношення і взаємодія земельного права з іншими галузями правової системи. Правове забезпечення та основні етапи земельної реформи в Україні з 1991 р.	2
Тема 2. Джерела земельного права Конституційні норми і принципи регулювання земельних відносин. Кількісні і якісні показники в системі джерел земельного права України. Земельні кодекси України як джерела земельного права: порівняльний аналіз. Юридична природа Декретів КМ України в системі джерел земельного права України. Укази Президента України з питань реформування земельних відносин у сільському господарстві як джерела земельного права України. Закон про Державний бюджет на поточний рік в системі джерел земельного права	2
Тема 3. Правове забезпечення земельної реформи Загальна характеристика земельної реформи сучасної України. Етапи земельної реформи. Паювання земель як ключовий етап земельної реформи. Мета та завдання сучасної земельної реформи. Нормативно-правові акти, що регулюють положення сучасної земельної реформи. Ринок земель в Україні.	2
Тема 4. Правові режими земель України Склад і категорії земель. Віднесення земель до відповідної категорії. Зміна цільового призначення земель. Порушення порядку встановлення і зміни цільового призначення земель. Землі сільськогосподарського призначення. Землі житлової та громадської забудови. Землі природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення. Землі оздоровчого призначення. Землі рекреаційного призначення. Землі історико-культурного	2

призначення. Землі лісового фонду. Землі водного фонду. Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення) землі сільськогосподарського призначення	
Разом за змістовий модуль 1	8
<i>Змістовий модуль 2. Права на землю</i>	
<p>Тема 5. Право на земельну частку (пай) Правова природа права на земельну частку (пай). Право на земельну частку (пай) у землях, що були передані у колективну власність сільськогосподарських підприємств. Право на земельну частку (пай) у землях державних та комунальних сільськогосподарських підприємств. Виникнення та реалізація права на земельну частку (пай) у землях, переданих у колективну власність. Виділення земельних часток (паїв) в натурі із земель, переданих у колективну власність.</p>	
<p>Тема 6. Права на землю Зміст прав на землю. Види прав на землю. Речові права на землю. Право власності на землю фізичних та юридичних осіб. Право власності на землю територіальних громад та держав. Право власності на землю Українського народу. Право колективної власності на землю. Інші види прав на землю</p>	2
<p>Тема 7. Право власності на землю Право власності на землю: суб'єктно-об'єктний склад. держави. Право власності на землю іноземних громадян і осіб без громадянства. Право власності на землю юридичних осіб. Право власності на землю зарубіжних держав. Право земельного сервітуту. Види земельних сервітутів. Види права земельного сервітуту. Порядок встановлення і дія земельних сервітутів. Заборона розпорядження земельним сервітутом. Права власника земельної ділянки, щодо якої встановлено земельний сервітут. Припинення дії земельного сервітуту. Добросусідство. Відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам. Підстави і порядок відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам.</p>	2
<p>Тема 8. Набуття та припинення права власності на земельні ділянки Особливості набуття за цивільно-правовими угодами земельних ділянок державної та комунальної власності. Порядок продажу земельних ділянок державної власності, на яких розташовані об'єкти підлягаючі приватизації. Особливості виникнення прав на землю державою і територіальними громадами. Особливості застосування спеціальних підстав припинення прав на землю. Порядок вилучення</p>	2

земель у суб'єктів права, порушуючих земельне законодавство. Особливо цінні землі і порядок їх вилучення. Порядок узгодження питань пов'язаних з вилученням (викупом) земельних ділянок на користь юридичних осіб. Мораторій на відчуження земель с/г призначення. Правове регулювання ринка земель.	
Тема 9. Право землекористування Класифікація правових титулів землекористування. Окремі титули права землекористування, їхній зміст та загальна характеристика. Особливості підстав виникнення і припинення права землекористування. Особливості орендного землекористування. Загальна характеристика оренди землі та договору оренди землі. Порядок укладення договорів оренди землі. Умови договору оренди землі. Зміна, припинення, поновлення договорів оренди землі. Суборенда землі.	2
Тема 10. Обмеження та обтяження прав на землю Поняття та види обмежень прав на землю. Правове регулювання обмежень набуття права власності на землю. Правовий режим зон з особливими умовами використання земель. Добросусідство. Загальна характеристика підстав припинення прав на землю. Підстави припинення права власності на землю: поняття, види та їх характеристика. Добровільна відмова від права власності або права постійного користування земельною ділянкою. Примусове припинення прав на земельну ділянку. Викуп земельних ділянок для суспільних потреб. Примусове відчуження земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності.	2
Разом за змістовий модуль 2	10
Змістовий модуль 3. Регулювання земельних правовідносин органами влади	10
Тема 11. Планування використання земель Планування територій та землеустрій як функції державного і самоврядного регулювання земельних відносин. Моніторинг земель: поняття, форми, порядок проведення та юридичне значення. Державний земельний кадастр: поняття, зміст, порядок ведення, юридичне значення. Специфіка правового режиму земель запасу та земель резерву. Класифікація земель за основним цільовим призначенням. Порядок зміни цільового призначення земель. Поняття, класифікація функцій органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері земельних відносин.	2
Тема 12. Економіко-правовий механізм у галузі використання, охорони та відтворення, межування земель	2

<p>Поняття та загальна характеристика економіко-правового механізму у сфері земельних відносин. Правове регулювання плати за землю. Форми плати за землю. Особливості правового регулювання економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель. Правове регулювання відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва. Загальна характеристика поняття межі. Межа району, села, селища, міста, району в місті. Включення земельних ділянок у межі району, села, селища, міста, району в місті. Органи, які приймають рішення про встановлення і зміну меж адміністративно-територіальних утворень. Порядок встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних утворень.</p>	
<p>Тема 13.Правова охорона земель</p> <p>Поняття, завдання і зміст охорони земель. Стандартизація і нормування в галузі охорони земель й відтворення родючості ґрунтів. Нормативні документи зі стандартизації в галузі охорони земель і відтворення родючості ґрунтів. Рекультивація. Рекультивація порушених земель. Охорона земель від забруднення небезпечними речовинами. Охорона ґрунтів. Нормативи гранично допустимих концентрацій небезпечних речовин у ґрунтах. Використання земельних ділянок, забруднених небезпечними речовинами. Поняття техногенно забруднених земель. Склад техногенно забруднених земель. Порядок використання техногенно забруднених земельних ділянок. Консервація деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель. Завдання контролю за використанням і охороною земель. Державний контроль за використанням і охороною земель та порядок його здійснення. Самоврядний і громадський контроль за використанням і охороною земель. Зміст економічного стимулювання раціонального використання і охорони земель</p>	2
<p>Тема 14.Юридична відповідальність в земельному праві України</p> <p>Поняття та види юридичної відповідальності за земельні правопорушення. Підстави та порядок розгляду земельних спорів в органах, уповноважених їх розглядати за законодавством України. Кримінальна, адміністративна, цивільна відповідальність за порушення земельного законодавства. Відповідальність за самовільне заняття земельної ділянки. Відповідальність за самовільне будівництво будівель або споруд. Відповідальність за забруднення і псування земель. Відповідальність за руйнування родючого слою ґрунту, невиконання обов'язків по рекультивації земель. Відповідальність за заховання або спотворення даних</p>	2

земельного кадастру. Відповідальність за самовільний відступ від проектів внутрішньогосподарчого землеустрою і за знищення межових знаків.	
Тема 15. Захист земельних прав Механізми захисту прав на землю. Судовий та позасудовий способи захисту прав на землю. Практика Європейського суду з прав людини: огляд показових справ суду. Примусовий викуп земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності. Державна реєстрація прав на землю в системі функцій органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері регулювання земельних відносин. Державний і самоврядний контроль у сфері регулювання земельних відносин. Вирішення земельних спорів як функція органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері земельних відносин	2
Разом за змістовий модуль 3	10
Всього	28

7.2. Практичні заняття

Назва теми	К-ть годин
Змістовий модуль 1. Земельне право в правовій системі України. Основні правові інститути	
<i>Тема 1. Правове забезпечення земельної реформи.</i> 1. Коло об'єктів, суб'єктів та інфраструктура ринку земель в Україні 2. Повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері ринку земель 3. Організація і регулювання ринку земель	
<i>Тема 2. Механізми земельних торгів та аукціонів</i> 1. Порядок продажу земельних ділянок, що перебувають у державній та комунальній власності та у власності громадян і юридичних осіб 2. Вимоги до діяльності земельних бірж, проведення аукціонів, конкурсів 3. Склад підготовчих етапів до продажу земельних ділянок	2
<i>Тема 3. Право на земельну частку (пай).</i> 1. Правова природа права на земельну частку (пай). 2. Право на земельну частку (пай) у землях, що були передані у колективну власність сільськогосподарських підприємств 3. Право на земельну частку (пай) у землях державних та комунальних сільськогосподарських підприємств.	2

<p>4. Виникнення та реалізація права на земельну частку (пай) у землях, переданих у колективну власність .</p> <p>5. Виділення земельних часток (паїв) в натурі із земель, переданих у колективну власність.</p>	
<p><i>Тема 4. Правові режими земель.</i></p> <p>а) землі сільськогосподарського призначення;</p> <p>б) землі житлової та громадської забудови;</p> <p>в) землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення;</p> <p>г) землі оздоровчого призначення;</p> <p>ґ) землі рекреаційного призначення;</p> <p>д) землі історико-культурного призначення;</p> <p>е) землі лісгосподарського призначення;</p> <p>є) землі водного фонду;</p> <p>ж) землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.</p> <p>З) земель запасу</p> <p>І) земель резервного фонду</p>	2
Разом за змістовий модуль 1	8
<i>Змістовий модуль 2. Права на землю</i>	
<p><i>Тема 5. Право власності на землю</i></p> <p>1. Поняття права власності на землю та особливості його об'єкту.</p> <p>2. Особливості змісту права власності на землю:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Особливості права володіння земельними ділянками. - Особливості права користування земельними ділянками. - Особливості права розпорядження земельними ділянками. <p>3. Особливості права спільної власності на землю</p>	2
<p><i>Тема 6. Форми права власності на землю:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Право власності на землю фізичних та юридичних осіб. - Право власності на землю територіальних громад та держав. - Право власності на землю Українського народу. - Право колективної власності на землю. 	2
<p><i>Тема 7. Порядок вилучення земель у суб'єктів права, порушуючи земельне законодавство.</i></p> <p>1. Особливо цінні землі і порядок їх вилучення.</p> <p>2. Порядок узгодження питань пов'язаних з вилученням (викупом) земельних ділянок на користь юридичних осіб.</p> <p>3. Мораторій на відчуження земель с/г призначення. Правове регулювання ринка земель.</p>	2

	<p><i>Тема 8. Набуття та припинення права власності на земельні ділянки</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості набуття за цивільно-правовими угодами земельних ділянок державної та комунальної власності. 2. Порядок продажу земельних ділянок державної власності, на яких розташовані об'єкти підлягаючі приватизації. 3. Особливості виникнення прав на землю державою і територіальними громадами. 4. Особливості застосування спеціальних підстав припинення прав на землю. 	2
	<p><i>Тема 9. Обмеження та обтяження прав на землю</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та види обмежень прав на землю. 2. Правове регулювання обмежень набуття права власності на землю. 3. Правовий режим зон з особливими умовами використання земель. 4. Добросусідство. 5. Загальна характеристика підстав припинення прав на землю. 6. Підстави припинення права власності на землю: поняття, види та їх характеристика. 	2
	<p><i>Тема 10. Право землекористування</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класифікація правових титулів землекористування. 2. Окремі титули права землекористування, їхній зміст та загальна характеристика. 3. Особливості підстав виникнення і припинення права землекористування 4. Особливості орендного землекористування: <ul style="list-style-type: none"> - Загальна характеристика оренди землі та договору оренди землі. - Порядок укладення договорів оренди землі. - Умови договору оренди землі. - Зміна, припинення, поновлення договорів оренди землі. <ul style="list-style-type: none"> - Суборенда землі. 	
Разом за змістовий модуль 2		10
<i>Змістовий модуль 3. Регулювання земельних правовідносин органами влади</i>		
8	<p><i>Тема 11. Планування використання земель</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Специфіка планування територій. 2. Моніторинг земель: поняття, форми, порядок проведення та юридичне значення. 3. Державний земельний кадастр: поняття, зміст, порядок ведення, юридичне значення. 4. Порядок зміни цільового призначення земель. 5. Поняття, класифікація функцій органів державної влади та 	2

	<p>місцевого самоврядування у сфері земельних відносин.</p> <p>6. Межа району, села, селища, міста, району в місті.</p> <p>7. Порядок встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних утворень.</p>	
9	<p><i>Тема 13. Правова охорона земель</i></p> <p>1. Поняття, зміст, правові форми охорони землі як основного національного багатства України.</p> <p>2. Правова охорона ґрунтів та інших сільськогосподарських угідь.</p> <p>3. Особливості правової охорони меліорованих земель.</p> <p>4. Правова забезпечення рекультивації порушених земель.</p> <p>5. Правове забезпечення використання техногенно забруднених земель.</p> <p>6. Правове забезпечення консервації земель.</p> <p>7. Правова охорона земель від забруднення небезпечними речовинами.</p> <p>8. Нормування і стандартизація у сфері охорони земель.</p>	2
10	<p><i>Тема 14. Юридична відповідальність в земельному праві України</i></p> <p>1. Поняття та види юридичної відповідальності за земельні правопорушення.</p> <p>2. Підстави та порядок розгляду земельних спорів в органах, уповноважених їх розглядати за законодавством України.</p> <p>3. Кримінальна, адміністративна, цивільна відповідальність за порушення земельного законодавства.</p> <p>4. Відповідальність за самовільне заняття земельної ділянки. Відповідальність за самовільне будівництво будівель або споруд.</p> <p>5. Відповідальність за забруднення і псування земель.</p> <p>6. Відповідальність за руйнування родючого слою ґрунту, невиконання обов'язків по рекультивації земель.</p> <p>7. Відповідальність за заховання або спотворення даних земельного кадастру.</p> <p>8. Відповідальність за самовільний відступ від проектів внутрішньогосподарчого землеустрою і за знищення межових знаків.</p>	2
11	<p><i>Тема 15. Захист земельних прав</i></p> <p>1. Механізми захисту прав на землю</p> <p>2. Примусовий викуп земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності.</p>	2

	<p>3. Державна реєстрація прав на землю в системі функцій органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері регулювання земельних відносин.</p> <p>4. Державний і самоврядний контроль у сфері регулювання земельних відносин.</p> <p>5. Вирішення земельних спорів як функція органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері земельних відносин</p>	
Разом за змістовий модуль 3		10
Всього		28

7.3. Самостійна робота

Назва теми	К-ть годин
Змістовий модуль 1. Земельне право в правовій системі України. Основні правові інститути	
<p><i>Теми для опрацювання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні засади землекористування в Україні 2. Земельно-правові доктрини сучасного земельного права 3. Правове забезпечення сучасної земельної реформи 4. Набуття та припинення ва власності на землю <p><i>Завдання:</i> опрацювати наукову літературу, нормативні акти, що визначають основні положення земельного права.</p> <p><i>Теоретичні завдання:</i></p> <p>– Проблеми земельного права щодо землекористування, напрямків земельної реформи, набуття та припинення прав на землю, шляхи їх вирішення (аналіз законодавства).</p> <p>Структура земельного права (у формі візуального узагальнення – схема, таблиця, інфографіка тощо)</p> <p>Добір і самостійне опрацювання джерел з історії земельних відносин за вибором здобувачів освіти.</p> <p><i>Практичні завдання:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Розроблення схеми структури і механізму набуття та припинення власності на землю - Підготувати авторське дослідження, аналітичну записку щодо проблем сучасної земельної реформи 	24

Разом за змістовий модуль 1	24
<i>Змістовий модуль 2. Права на землю</i>	
<p><i>Теми для опрацювання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Право власності та землекористування 2. Право земельного сервіту 3. Правовий режим земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, рекреаційного, оздоровчого, історико-культурного призначення 4. Правовий режим земель водного фонду та лісогосподарського призначення 5. Правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення 6. Правовий режим земель запасу та резервного фонду <p><i>Завдання:</i> опрацювати законодавство, що визначає правові режими земель усіх категорій.</p> <p>- Підготувати порівняльну записку змісту змін у законодавстві правових режимів земель у 2020 – 2022 рр.</p> <p><i>Теоретичні завдання:</i></p> <p>– Проблеми реалізації права власності на землю та землекористування (аналіз законодавства).</p> <p>Структура виникення та припинення права усіх форм права власності на землю (у формі візуального узагальнення – схема, таблиця, інфографіка тощо)</p> <p><i>Практичні (кейсові) завдання</i></p> <p>– охарактеризуйте порядок укладання та виконання угод сфері земельних відносин</p> <p>Розробити один з видів договорів оренди, продажу, земельного сервіту.</p> <p>Описати перелік гарантій реалізації прав на землю.</p>	40
Разом за змістовий модуль 2	40
<i>Змістовий модуль 3. Регулювання земельних правовідносин органами влади</i>	

<p><i>Теми для опрацювання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Державний земельний кадастр 2. Реєстрація прав на землю 3. Сучасний ринок земель 4. Позасудові механізми захисту права на землю <p><i>Дослідницькі завдання:</i> Дослідити та описати роль судового та позасудових способів захисту прав на землю, вирішення земельних спорів</p> <p><i>Практичне завдання:</i> Розробити один з видів позовів на захист земельних прав громадян</p> <p><i>Рольова гра:</i> «Земельно-правові дебати. Учасники: землевласник та орендар земельної ділянки. Вихідна правова проблема: межовий земельний спір. Окремі завдання уточнює викладач.</p>	30
Разом за змістовий модуль 3	30
Всього годин	94

Примітка:

У розрахунку годин на виконання самостійної роботи передбачено час на виконання індивідуальних завдань.

Курси рекомендовані в якості неформальної освіти:

1. Дистанційний навчальний курс за підтримки Ради Європи “*The Environment and Human Rights*”
<https://help.elearning.ext.coe.int/enrol/index.php?id=4236>
2. Думай інакше <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/mindshift-obstacles-learning/>
3. Від початківця до експерта в ШІ <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/ai-expert/>
4. Україна на шляху до ЄС <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/ukraine-road-to-eu/>

7.4. Орієнтовна тематика індивідуальних та групових завдань

Індивідуальні завдання:

1. Опрацювати наукову літературу та нормативно-правові акти, що визначають основні положення земельного права.
2. Підготувати аналітичну записку щодо проблем сучасної земельної реформи та можливих шляхів їх вирішення.
3. Розробити схему (таблицю, інфографіку) структури земельного права.
4. Добрати та опрацювати історичні джерела про розвиток земельних відносин (за власним вибором).
5. Створити схему механізму набуття та припинення права власності на землю.
6. Підготувати порівняльну записку щодо змін у законодавстві про правові режими земель (2020–2022 рр.).
7. Розробити зразок одного з договорів у сфері земельних відносин (оренда, купівля-продаж, сервітут).
8. Описати перелік та механізми реалізації гарантій прав на землю.
9. Підготувати дослідження про роль судових та позасудових способів захисту прав на землю.
10. Розробити проєкт позову на захист земельних прав громадян.

Групові завдання:

1. Провести обговорення проблем землекористування та напрямків земельної реформи (з підготовкою колективного висновку).
2. Розробити групову інфографіку або інтерактивну карту категорій земель України.
3. Провести аналіз та представити колективний огляд змін у земельному законодавстві за останні роки.
4. Підготувати та провести рольову гру «Земельно-правові дебати» (землевласник vs орендар).
5. Створити колективну базу зразків договорів у сфері земельних відносин.
6. Провести групове моделювання процедури укладання та виконання земельних угод.
7. Розробити спільний проєкт рекомендацій для громад щодо позасудового вирішення земельних спорів.
8. Створити колективний довідник гарантій прав на землю з прикладами їх застосування.
9. Підготувати групову презентацію про роботу Державного земельного кадастру та реєстрацію прав.
10. Організувати та провести публічне обговорення (міні-форум) з теми «Сучасний ринок земель: виклики та перспективи».

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час лекційного курсу застосовуються слайдові презентації, роздатковий матеріал, дискусійне обговорення проблемних питань.

Практичні заняття проводяться у вигляді семінарів-практикумів з виконанням ситуаційних та науково-дослідних завдань — індивідуальних та в групах; ділових ігор тощо. Під час проведення практичних занять використовуються сучасні елементи та прийоми: критичного мислення, рефлексії, дискусії, мозкового штурму, навчального тренінгу, медіаосвіти тощо.

У разі дистанційного і змішаного навчання використовуються навчальна платформа Moodle Білоцерківського НАУ, онлайн-платформи ZOOM, Google Meet, електронна пошта, мобільні додатки.

9. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль з навчальної дисципліни включає поточне, тематичне оцінювання (з тем, визначених для аудиторного обговорення і самостійного опрацювання) та модульний контроль.

Поточний і тематичний контроль передбачає оцінювання:

- участі в дискусії під час лекційних занять;
- підготовки виступу до занять із презентацією (чи без);
- підготовки індивідуальних завдань за вибором здобувачів вищої освіти тощо.

Модульний контроль проводиться у тестовій комбінованій формі (комп'ютерне чи на паперових носіях) або виконання проєктного/творчого завдання (усно/письмово).

Кількість отриманих балів з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється студентам в електронний журнал після кожного контрольного заходу.

По завершенню семестру – іспит.

10. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання лекційних занять не передбачено. На лекційних заняттях ведеться облік присутності здобувачів для контролю відвідуваності занять.

Бали на практичному занятті студент отримує за виконані практичні завдання, командні проєкти, зроблені доповіді, презентації, есе, активність під час дискусій.

Бали за самостійну роботу враховують: виконання дослідницьких і творчих завдань індивідуально й колективно, результативну практичну роботу в групі, опрацювання навчально-методичних і довідкових джерел, аналіз законодавства, виконання і захист проєктів, презентації, активність самостійної пошукової роботи.

Під час модульного контролю передбачені комплексні засоби оцінювання (усно й письмово, під час виконання тестових завдань, дослідницьких і творчих, захисту проєктів тощо), у тому числі комп'ютерно орієнтовані.

11. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання здобувачів освіти здійснюється за результатами поточного (практичні заняття, самостійна робота) та рубіжного (модульного) контролів за десятибальною шкалою – «1», «2», «3», «4» ... «10».

Результати поточного оцінювання здобувача (за 10-бальною шкалою) виставляються в електронний журнал АСУ БНАУ і автоматично переводяться у 100-бальну шкалу відповідно до розподілу балів за окремі види робіт.

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам вищої освіти

Максимально можлива к-ть балів	Практичні заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	Захист ІНДЗ	Підсумковий контроль	Загальний бал
Іспит	20	20	20 (10x2)	10	30	100

Шкала оцінювання успішності здобувачів вищої освіти

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		іспит	залік
90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C		
64–74	D	Задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	Незадовільно (незараховано) з можливістю повторного складання	
1–34	F	Незадовільно (незараховано) з обов'язковим повторним вивченням	

12. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни використовується система інформаційних ресурсів: дидактичні, програмні, мережа Інтернет, бібліографічні, бібліотечні. Серед них нормативно-правова база (закони, постанови, положення, накази): сайти Міністерства освіти і науки України, Судова влада України, інтернет-ресурси, періодичні видання, наукові праці професорсько-викладацького складу, тези та матеріали наукових конференцій.

Засоби унаочнення та взаємодії:

1. Мультимедійні презентації у програмах MOF Power Point, Canva.
2. Відеоматеріали з каналу Youtube та публічні відео лекції, в т.ч. іноземною мовою в записі.
3. Роздавальні матеріали –схематичні основи, інфографіка тощо.
4. Засоби зворотного зв'язку – інтерактивна дошка Padlet, сайт для інтерактивних презентацій і голосування Mentimeter.
5. В умовах дистанційного навчання – застосунки платформи для відеоконференцій Zoom, Google Meet, освітня платформа BNAU MOODLE, Google Classroom.

Необхідне матеріально-технічне забезпечення:

- аудиторного навчання: дошка аудиторна, мебльоване навчальне приміщення, комп'ютерне обладнання (ПК/ноутбук + мультимедійний проєктор), Wi-Fi.
- дистанційного: мережа Інтернет, електронні пристрої, у т.ч. персональні.

13.РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова література

1. Земельне право : підручник / М.В. Шульга, Н.О. Багай, В.І. Гордєєв та ін.. ; за ред.. М.В. Шульги. – Х. : Право, 2023. – 520 с.
2. Мірошніченко А.М. Земельне право України: Підручник. – К. : Алерта; Центр учбової літератури, 2022. – 680 с.
3. Земельне право України: Підручник / За ред. О.О. Погрібного та І.І. Каракаша. – Вид. 5, перероб. і доп. – К. : Істина, 2024. – 600 с.
4. Земельне право України: Академічний курс: підруч. [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / В.І. Семчик, П.Ф. Кулинич, М.В. Шульга та ін. ; за ред. В.І. Семчика. – К. : Ін Юре, 2022. – 600 с.
5. Земельне право України: підруч. / Г.І. Балюк, Т.О. Коваленко, В.В. Носік та ін. ; за ред. В.В. Носіка]. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2022. – 511 с.
6. Земельне право України: Навчальний посібник. - К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2025. – 432 с.
7. Бусуйок Д.В. Правове регулювання виникнення, здійснення та припинення прав на землю : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Д.В. Бусуйок; ред.: П.Ф. Кулинич; НАН України. К. : Київ. ун-т права, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – 184 с.
8. Мірошніченко А.М. Земельне право України: Навчальний посібник. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2022. – 432 с.

9. Правові основи майнових і земельних відносин» : Навчальний посібник: Колектив авторів; За заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К. : Магістр – XXI сторіччя, 2023. – 383 с.

10. Природноресурсове право України: Навч. посіб. / За ред. І.І. Каракаша. – К.: Істина, 2024. – 376 с.

11. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України : науковонавч. посібник / за ред. Н.І. Титової. – Львів, 2025. – 368 с.

12. Андрейцев В.І. Правові засади земельної реформи і приватизації земель в Україні: навч.-практ. посіб. / В.І. Андрейцев. – К. : Істина, 2024. – 390 с.

13. Земельний кодекс України [Текст] : коментар / Г.М. Беженар [та ін.] ; ред.: А. П. Гетьман, М. В. Шульга. – Х. : Одиссей, 2025. – 600 с.

14. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України : (за станом нормат.- прав. актів та суд. практики на 1 вересня 2011р.) / А.М. Мірошніченко, Р.І. Марусенко. - К.: Правова єдність, 2022. – 520 с.

15. Земельний кодекс України з постатейними матеріалами: Збірник нормативноправових актів та матеріалів судової практики: Видання 2-е. За станом нормативно-правових актів та актів органів судової влади на 1 лютого 2007 року / Упорядник А.М. Мірошніченко. Науковий редактор В.В. Носік. – К. : Фізична особа-суб'єкт видавничої справи Романчук Р.С., 2021. –720.

16. Земельний кодекс України: Наук.-практ. коментар / За заг. ред. В.І. Семчика. – 3-е вид., перероб. і доп. – К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 20122. – 896 с.

17. The Law and Policy of the World Trade organization | Peter van den Bossche. 2022

Додаткова література

1. Настіна О. І. Підстави примусового припинення права власності та землю в умовах правового режиму воєнного стану в Україні / О. І. Настіна // Право України. – 2022. – № 3 – С.101-115. DOI: 10.33498/loou-2022-03-101
2. Аргат Я. П., Єфремова І. І., Ломакіна І. Ю., Настіна О. І. Вирішення юридичною клінікою цивільних, земельних, трудових договірних спорів: сучасні підходи та погляд через призму римського цивільного права // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Юридичні науки". – 2025. – № 12.
3. Настіна О. І. Особливості нормативно-правового регулювання примусового припинення права власності на землю в умовах правового режиму воєнного стану в Україні / О. І. Настіна // ScienceRise: Juridical Science. 2022. № 1 (19). Р. 24-29. DOI: 10.15587/2523-4153.2022.254212
4. Настіна О. І. Відновні практики як позасудові механізми вирішення земельних спорів / О.І. Настіна // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування. – Київ, 2013. – Вип. 198. – С. 278-284. Настіна О.І.
5. Об'єкти права комунальної власності на землю та поділ земель на категорії за земельним законодавством / О.І.Настіна // Молодий вчений. – 2019. –

- Вип. 3 (67).– С. 388-393.
6. Настіна // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування. – Київ, 2013. – Вип. 198. – С. 278-284.
  7. Настіна О. І. Європейські стандарти захисту права власності на землю / О.І. Настіна // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування. – Київ, 2015. – Вип. 218. – С. 121-127.
  8. Настіна О. І. Правові проблеми визначення змісту державної власності на землю в Україні / О.І. Настіна // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування. – Київ, 2013. – Вип. 182(1). – С. 146-150.
  9. Настіна О. І. Правовий зміст державної власності на землю в Україні / О.І. Настіна // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2013. – Вип. 21.– С. 205-210.
  10. Настіна О. І. Види об'єктів права державної власності на землю за земельним законодавством України / О. І. Настіна // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 4 – С. 86-90.
  11. Настіна О. І. Види об'єктів права державної власності на землю за земельним законодавством України / О. І. Настіна // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 4 – С. 86-90.
  12. Настіна О. І. Медіація як альтернативний та ефективний спосіб вирішення межових земельних спорів / О. І. Настіна // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2014. – № 3 – С. 22-29.
  13. Настіна О. І. Щодо питання законодавчого закріплення підстав припинення права державної власності на землю в Україні / О.І. Настіна // Підприємство, господарство і право. – 2010. – № 1. – С. 104-106.
  14. Настіна О.І. Передача земель державної власності у власність територіальних громад як підстава виникнення права комунальної власності на землю в Україні / О.І.Настіна // Науково-практичний журнал «Право. Людина. Довкілля». – 2019. – Вип. 3 (10).– С. 42-49.
  15. Настіна О.І. Окремі аспекти співвідношення земельного, екологічного, природноресурсового законодавства щодо визначення комунальної власності на природні ресурси / О.І.Настіна // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2019. – Вип. 2. – С. 70-72.
  16. Настіна О. Особливості застосування європейської практики захисту прав власників земельних ділянок в українському правовому середовищі / О. Настіна // European political and law dicourse. - 2018. – № 5, 4. - Р. 231 – 237.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356.
4. Господарський Кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-

IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.

5. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375.

6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 25–26. – Ст. 31.

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). – 1998. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.

8. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112.

9. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1995. – № 24. – Ст. 189.

10. Лісовий кодекс України: Закон України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII (в редакції Закону від 8 лютого 2006 р. № 3404-IV) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 21. – Ст. 170.

11. Кодекс України про надра: Закон України від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 36. – Ст. 340.

12. Про основи містобудування: Закон України від 16 листопада 1992 р. № 2780-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 52. – Ст. 683.

13. Про оренду землі: Закон України від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIV (в редакції Закону від 2 жовтня 2003 р. № 1211-IV) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004 – № 10. – Ст. 102.

14. Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність: Закон України від 23 грудня 1998 р. № 353-XI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 5-6. – Ст. 46.

15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охоронних зон уздовж земель залізничного транспорту: Закон України від 17 березня 1999 р. № 507-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 18. – Ст. 138.

16. Про меліорацію земель: Закон України від 14 січня 2000 р. № 1389-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – № 11. – Ст. 90.

17. Про землеустрій: Закон України від 22 травня 2003 р. № 858-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 36. – Ст. 282.

18. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв): Закон України від 5 червня 2003 р. № 899-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 38. – Ст. 314.

19. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 р. № 962-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 39. – Ст. 349.

20. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19 червня 2003 р. № 963-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 39. – Ст. 350.

21. Про використання земель оборони: Закон України від 27 листопада 2003

р. № 1345-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 14. – Ст. 209.

22. Про оцінку земель: Закон України від 11 грудня 2003 р. № 1378-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 15. – Ст. 229. 23.

Судова практика:

1. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 7 // Вісник Верховного суду України. – 20104. – № 6. – Стор. 22.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22 вересня 2005 р. № 5- рп/2005 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 39. – Ст. 2490.

3. Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17 травня 2011 р. № 6 // Вісник господарського судочинства. – 2011. – № 3. – Стор. 6.

4. Земельні ділянки : Законодавство. Роз'яснення. Судова практика // Бюлетень законодавства і юридичною практики. – 2018. – № 12. – 416 с.

5. Практика розгляду судами земельних спорів, 2009 [Текст] / ред. С. Демченко // Бюлетень законодавства і юридичної практики. – 2018. – № 5. – 348 с.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main> – інформаційно-пошукова система по законодавству;

<http://search.ligazakon.ua> – інформаційно-пошукова система по законодавству; <http://www.legal.com.ua> – інформаційно-пошукова система по законодавству; <http://www.leonorm.com> – нормативні документи зі стандартизації; <http://www.building.kharkov.ua> – нормативні документи у галузі будівництва; <http://dnop.com.ua> – нормативні акти з охорони праці.

2. Органи влади:

<http://iportal.rada.gov.ua> – Верховна Рада України;

<http://www.president.gov.ua> – Президент України;

<http://www.kmu.gov.ua> – Кабінет Міністрів України;

<http://minagro.gov.ua> – Міністерство аграрної політики та продовольства України; <http://www.menr.gov.ua> – Міністерство екології та природних ресурсів України; <http://www.land.gov.ua> – Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру;

<http://www.scourt.gov.ua> – Верховний Суд України;

<http://www.reyestr.court.gov.ua> – Єдиний державний реєстр судових рішень